

СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ І СОЦІАЛЬНА СФЕРА, ДЕМОГРАФІЯ ТА ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

SOCIAL TRANSFORMATIONS
AND SOCIAL SPHERE, DEMOGRAPHY
AND LABOR ECONOMICS

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2026.03.079>

УДК 342.965:364

JEL: H5, H75, I31, I38, J08, J24

І.М. ТЕРЮХАНОВА, канд. екон. наук, с. н. с.,
старша наукова співробітниця відділу соціоекономіки праці
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
вул. Панаса Мирного, 26, 01011, Київ, Україна
e-mail: terukhanova@meta.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-5129-1088>

Т.В. ПЕРЕГУДОВА, канд. екон. наук, доц.,
старша наукова співробітниця відділу соціоекономіки праці
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
вул. Панаса Мирного, 26, 01011, Київ, Україна
e-mail: ptv_tat@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3093-6104>

ВІД СОЦІАЛЬНОЇ ІНІЦІАТИВИ ДО ІНСТИТУЦІЇ: СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПОМІЧНИКА ВЕТЕРАНА В УКРАЇНІ

Розглянуто інституціоналізацію інституту помічника ветерана як механізму підтримки учасників бойових дій і осіб з інвалідністю внаслідок війни під час переходу до цивільного життя. Виявлено ключові проблеми його функціонування, зокрема недостатню прозорість механізмів фінансування, відсутність уніфікованого методичного забезпечення й чітких критеріїв оцінювання результативності діяльності. Обґрунтовано доцільність подальшого розвитку інституту з урахуванням міжнародних практик підтримки ветеранів.

Ключові слова: ветерани війни; інститут помічника ветерана; фахівець із супроводу ветеранів війни й демобілізованих осіб; соціальна політика.

Ц и т у в а н н я: Терюханова, І., Перегудова, Т. (2026). Від соціальної ініціативи до інституції: становлення інституту помічника ветерана в Україні. *Економіка України*. 69. 03(772). 79—93. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2026.03.079>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Війна і тривалий воєнний стан в Україні зумовили безпрецедентне зростання чисельності ветеранів, що актуалізувало потребу у формуванні ефективної системи соціальної підтримки, реінтеграції і супроводу осіб, які повертаються до цивільного життя. У відповідь на ці виклики в Україні виникла низка соціальних ініціатив, спрямованих на надання комплексної допомоги ветеранам, серед яких особливе місце посідає інститут помічника ветерана, який був сформований як волонтерська і громадська практика підтримки. Поступово цей інститут набуває ознак формалізованої соціальної інституції, інтегрованої у систему державної ветеранської політики. Водночас процес становлення інституту помічника ветерана відбувається в умовах інституційної невизначеності, фрагментарного нормативно-правового регулювання, відсутності усталених стандартів професійної діяльності, що ускладнює забезпечення ефективності й доступності відповідної підтримки для ветеранів у різних регіонах України.

Означені проблеми привертають увагу вітчизняних науковців. Так, О. Балухтіна і Л. Танкушина (2024) у своїх дослідженнях теоретично обґрунтували перспективи розвитку інституту помічника ветерана й розробили деякі практичні рекомендації щодо подальшого його розвитку. Розгляду актуальних проблем становлення інституту помічника ветерана присвячено праці І. Мамаєва і Т. Захаріної. Так, І. Мамаєв (2024) зосереджує увагу на питаннях стійкої реалізації відповідного проекту, його матеріально-фінансового забезпечення, а також на проблемах нормативно-правової і термінологічної визначеності статусу помічника ветерана. Т. Захаріна (2024) розглядає інститут помічника ветерана в контексті педагогічних наук, акцентуючи на необхідності наявності у помічника ветерана ґрунтовної психологічної підготовки і практичного досвіду роботи з ветеранами. Такий підхід заслуговує на увагу, однак, на нашу думку, потребує подальшого уточнення і доповнення з урахуванням міждисциплінарного характеру діяльності помічника ветерана, що передбачає поєднання різних компетентностей.

Варто зауважити, що в науковому дискурсі проблема інституціоналізації соціальних ініціатив у сфері ветеранської політики залишається недостатньо опрацьованою. У цьому зв'язку виникає об'єктивна потреба в науковому осмисленні процесу переходу від соціальної ініціативи до інституції, в окресленні як перешкод на цьому шляху, так і перспектив розвитку інституту помічника ветерана в Україні.

Отже, **мета статті** — виявити основні проблеми функціонування інституту помічника ветерана, обґрунтувати пропозиції щодо підвищення ефективності діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни й демобілізованих осіб.

Методика дослідження. У процесі дослідження було застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, зокрема методи аналізу й синтезу, аналітичного узагальнення, порівняльного аналізу і кабінетного дослідження. Інформаційну базу дослідження становили вітчизняні нормативно-правові документи, матеріали соціологічних опитувань, офіційні статистичні й аналітичні дані, а також інформаційні ресурси

Міністерства у справах ветеранів України. Було проведено аналіз і узагальнено зарубіжний досвід організації системи підтримки ветеранів, що дозволило виявити кращі міжнародні практики й окреслити можливості їх адаптації до українських соціально-економічних та інституційних умов.

Через військові дії чисельність ветеранів збільшується і складається переважно з осіб працездатного віку. За даними дослідження *Veteran profiles and reintegration challenges in Ukraine* (дані зібрано з жовтня по грудень 2024 р.), 3 % дорослого населення України, або приблизно 936 000 осіб, були ветеранами. Переважно це були чоловіки (89 %) віком від 35 до 59 років (63 %). Результати дослідження показали, що ветерани мають труднощі із забезпеченням стабільною роботою і знаходженням ефективних можливостей для перепідготовки. Хоча 58 % ветеранів працездатного віку повідомили про працевлаштування, зовнішні опитування підтверджують, що 30 % ветеранів не змогли знайти стабільну роботу, майже 60 % повідомили, що мають недостатній дохід для задоволення своїх основних потреб, а 2/3 не знали про державні програми професійної підготовки¹.

Ветерани повідомляють також про проблеми з психічним здоров'ям і потребу в психосоціальній підтримці. У серпні 2024 р. приблизно третина (33 %) з них відзначали в себе симптоми депресії; близько чверті (25 %) вказали, що їм самим або комусь з членів їхньої родини потрібна психологічна консультація, проте стигма, обмежені ресурси й культурні норми часто перешкоджають зверненню по допомогу². Ветерани стикаються з проблемами соціальної реінтеграції, навіть коли беруть активну участь в ухваленні рішень у громаді: 56 % повідомили, що активно працюють на місцевому рівні, однак 24 % відчують міжгрупову напруженість у своїх громадах³. Реінтеграція ветеранів у цивільне життя саме на основі комплексного підходу є нагальним завданням сьогодення для Міністерства у справах ветеранів України, адже після завершення війни кількість ветеранів, членів їхніх сімей, осіб з інвалідністю через війну і членів родин загиблих військових, за прогнозами, може зрости до 4—5 млн осіб⁴.

Перехід від військової служби до цивільного життя — один з найважливіших періодів у житті колишніх військових, без якого неможлива їхня ефективна реінтеграція. Перехід — це початок цивільного життя, який за умов позитивної траєкторії може тривати орієнтовно 1,5 року. На цьому етапі багато ветеранів відчують себе розгубленими і потребують допомоги у визначенні основних кроків для подальшого життя: з чого почати і куди руха-

¹ *Veteran profiles and reintegration challenges in Ukraine*. Thematic brief. March 2025. 10 p. P. 3. URL: <https://surl.li/ggqovy>

² Denman L. The Importance of Aiding Ukrainian Veterans. *The New Lines Institute*. 2024. Mar 27. URL: <https://surl.li/rdhcpf> (дата звернення: 10.12.2025).

³ *Veteran profiles and reintegration challenges in Ukraine*. Thematic brief. March 2025. 10 p. P. 3. URL: <https://surl.li/ggqovy>

⁴ Мінветеранів послідовно реалізує проект «Розвиток спорту для ветеранів» в межах створення безбар'єрного простору в Україні, — Юлія Лапутіна. *Міністерство у справах ветеранів України*. URL: <https://surl.li/jvgywj> (дата звернення: 12.12.2025).

тись⁵. Перехід є непростим періодом за своєю природою як для самого ветерана, так і для його родини. Саме тому, згідно з відповідною Постановою Кабінету Міністрів України⁶, з 2023 р. започатковано інститут помічника ветерана як експериментальний проєкт у 10 регіонах України (Вінницькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Київській, Львівській, Миколаївській, Полтавській, Сумській, Харківській областях і Києві).

Помічник ветерана — це фахівець із супроводу ветеранів і демобілізованих осіб, який здійснює підтримку переходу ветеранів від військової служби до цивільного життя. По суті, цей фахівець має стати інформаційним радником для ветеранів, членів їхніх родин і сімей загиблих захисників і захисниць, який допомагає, заповнює документи, координує дії ветерана, направляє, представляє інтереси, роз'яснює права⁷, а також інформує про наявні програми з професійної освіти і професійного навчання. Серед особливостей залучення помічників ветеранів до надання послуги — застосування принципу «рівний — рівному», коли послуга надається ветеранові його помічником, який переважно має схожий життєвий досвід.

За майже трирічний період функціонування інституту помічника ветерана спостерігається стійка тенденція до зростання потреби в таких фахівцях. Це зумовлено, насамперед, особливостями воєнного періоду, зокрема, відсутністю загальної демобілізації і специфікою повернення військовослужбовців до цивільного життя, коли йдеться переважно про осіб з тяжкими порушеннями стану здоров'я. Зазначена категорія ветеранів потребує комплексної та фахової підтримки, що виходить за межі традиційного консультування з соціальних, правових, освітніх і питань працевлаштування й охоплює медичні, реабілітаційні, психологічні та інші напрями супроводу. Потреба в інституті помічника ветерана викликана їх поганою обізнаністю щодо своїх прав, гарантій, пільг, наявних можливостей участі в різноманітних програмах. Так, за результатами дослідження Українського ветеранського фонду «Актуальні потреби та бачення можливостей для кар'єрного і професійного зростання ветеранів», проведеного в січні 2024 р., 67,8 % звільнених з військової служби не були обізнані про державні програми професійної підготовки і перепідготовки для ветеранів⁸.

⁵ Шлях ветеранів та ветеранок. Програма реінтеграції ветеранів. 106 с. С. 64. URL: <https://surl.lu/aywcyk>

⁶ Про реалізацію експериментального проєкту щодо запровадження інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя. Постанова Кабінету Міністрів України № 652 від 19.06.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/652-2023-%D0%BF#Text>

⁷ Триває відбір фахівців із супроводу ветеранів війни за оновленими стандартами. Дніпропетровська обласна військова адміністрація. 2025. 23 січ. URL: <https://surl.li/roguic> (дата звернення: 13.12.2025).

⁸ «Актуальні потреби та бачення можливостей для кар'єрного і професійного зростання ветеранів». Онлайн-опитування серед ветеранів та діючих військовослужбовців. 15—25 січня 2025 року. Український ветеранський фонд. 20 с. С. 17. URL: <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2024/02/pracevlashtuvanna.pdf>

Згідно з п. 2 «Порядку реалізації експериментального проєкту щодо запровадження інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя» (далі — Порядок), основною метою реалізації експериментального проєкту було вироблення й відпрацювання механізму надання послуги з підтримки переходу від військової служби до цивільного життя ветеранам і членам їхніх родин⁹. Згідно з п. 8 Порядку на помічника ветерана покладаються такі функції:

- участь у визначенні проблемних для ветерана питань, які потребують вирішення;
- поінформування ветерана про державні, регіональні, місцеві програми підтримки ветеранів;
- консультування щодо можливостей, прав, гарантій, пільг, отримання публічних (електронних публічних), соціальних, освітніх, реабілітаційних, психологічних та інших послуг, зокрема, з питань оформлення документів для отримання таких послуг;
- забезпечення налагодження комунікації між ветеранами і суб'єктами надання публічних (електронних публічних) послуг, участі в опрацюванні інформації про ступінь задоволення якістю надання публічних (електронних публічних) послуг, формування пропозицій щодо вдосконалення якості їх надання;
- формування пропозицій з удосконалення можливостей територіальної громади в задоволенні потреб ветеранів, активного залучення ветеранів до життя територіальної громади, використання їхнього потенціалу для розвитку територіальної громади, регіону і суспільства в цілому.

Відповідною Постановою Кабінету Міністрів України¹⁰ передбачалося, що регіони, які братимуть участь у проєкті, повинні були до 31 січня 2024 р. подати Міністерству у справах ветеранів інформацію про результати реалізації експериментального проєкту (згідно з п. 3 Постанови), а Міністерство у справах ветеранів протягом двох місяців після отримання інформації про результати реалізації експериментального проєкту мало підготувати пропозиції щодо внесення змін до законодавчих актів з метою запровадження інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя і подати Кабінетові Міністрів України відповідний проєкт акту (згідно з п. 5 Постанови). Проте на практиці у відкритому доступі такий моніторинг реалізації вказаного експериментального проєкту відсутній. Згідно з п. 4 цієї Постанови, місцевим радам та їх виконавчим органам (за згодою) або військовим адміністраціям у Києві та областях, які беруть участь у реалізації експериментального проєкту, було рекомендовано забезпечити функціонування сервісного офісу в справах ветеранів, де і працюватиме помічник ветерана. Згідно з п. 17 Порядку, загальна кількість помічників ветерана під час реалізації екс-

⁹ Про реалізацію експериментального проєкту щодо запровадження інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя. Постанова Кабінету Міністрів України № 652 від 19.06.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/652-2023-%D0%BF#Text>

¹⁰ Там само.

периментального проєкту не повинна перевищувати 550 осіб. Передбачалося, що помічник ветерана буде штатним працівником сервісного офісу з навантаженням не більше ніж 100 ветеранів.

Проте на сайті Міністерства у справах ветеранів у рамках пілотного проєкту йдеться, що максимально в одному сервісному офісі працюватиме 20 помічників ветерана, а зарплата помічника становитиме в середньому 16 тис. грн. Також указано, що критеріями оцінки роботи помічника ветерана будуть кількісні та якісні показники своєчасності, доступності, точності й відповідності підтримувальної послуги потребам учасників експериментального проєкту¹¹. При цьому донині не визначено перелік таких показників, що не дозволяє проаналізувати ефективність цього проєкту.

Кабінет Міністрів України на своєму засіданні 13 серпня 2025 р. передбачив помічнику ветерана оплату праці в розмірі не менше 25 тис. грн, яка включає обов'язкову виплату надбавок і премій у розмірі до 50 % посадового окладу за особливий характер праці й до 50% посадового окладу — за складність і напруженість у роботі¹². Якщо спочатку в уряді планували працевлаштувати від 500 до 15 тис. помічників, які мають допомагати ветеранам на шляху повернення до мирного життя¹³, то нині в Україні, за словами міністерки у справах ветеранів Наталії Калмикової, працюють понад 1600 фахівців із супроводу ветеранів, а до кінця року їх кількість планують збільшити до 3000¹⁴.

Розвиток в Україні інституту помічника ветерана як нової інституції передбачає передусім розробку професійного стандарту за професією «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб» і спеціалізовану підготовку відповідних фахівців. Спеціалізована підготовка помічників ветерана, яку планували розпочати 1 серпня 2023 р., передбачала тритижневий курс у центрах ветеранського розвитку на базі визначених закладів вищої освіти¹⁵. При цьому в партнерстві з Міністерством освіти і науки України вже були розроблені спеціальні навчальні програми для підготовки вказаних фахівців. У Дніпрі 15 червня 2023 р. було відкрито перший в Україні Центр вете-

¹¹ Помічник ветерана: триває прийом заяв. *Міністерство у справах ветеранів*. URL: <https://mva.gov.ua/ua/news/pomichnik-veterana-trivaye-prijom-zayav> (дата звернення: 14.12.2025).

¹² Не менше 25 000 грн — Уряд схвалив нові вимоги до зарплат для фахівців із супроводу ветеранів. *Урядовий портал*. 2025. 14 сер. URL: <https://surl.li/tbjvjo> (дата звернення: 17.12.2025).

¹³ Лісова Ю. У Мінветеранів розповіли про результати пілотного проєкту «Помічник ветерана». *hromadske*. 2024. 30 трав. URL: <https://surl.li/hbnltq> (дата звернення: 19.12.2025).

¹⁴ До кінця року кількість фахівців із супроводу ветеранів планують збільшити до 3 тисяч — Калмикова. *Укрінформ*. 2025. 22 сер. URL: <https://surl.li/pohnae> (дата звернення: 19.12.2025).

¹⁵ Помічник ветерана: триває прийом заяв. *Міністерство у справах ветеранів*. URL: <https://mva.gov.ua/ua/news/pomichnik-veterana-trivaye-prijom-zayav> (дата звернення: 20.12.2025).

ранського розвитку на базі Університету митної справи та фінансів, який готуватиме майбутніх помічників ветеранів¹⁶.

Тритижневе підвищення кваліфікації включає шість блоків:

- юридичний супровід;
- соціальний захист ветеранів у громаді;
- супровід реабілітації ветеранів та їхніх родин;
- психологічні та комунікативні стратегії у роботі з ветеранами;
- професійну адаптацію ветеранів до цивільного життя;
- організацію роботи й документообігу помічника ветерана (Балухтіна, Танкушина, 2024).

Проте слід зауважити, що професійний стандарт за даною професією було затверджено відповідним Наказом Міністерства у справах ветеранів України наприкінці 2024 р.¹⁷, тобто навчати майбутніх фахівців із супроводу ветеранів війни і демобілізованих осіб почали ще до того, як професійним стандартом було визначено трудові функції і компетенції, а отже, знання й уміння таких фахівців набуваються майже «навмання» і передбачають орієнтацію переважно на соціальну роботу. При цьому вказаний фахівець — це не соціальний працівник і не фахівець із соціальної роботи, відповідно, він не повинен виконувати трудові функції цих працівників, відтак, і опановувати ті самі знання, що й соціальні працівники і фахівці з соціальної роботи. Крім того, фахівець із супроводу ветеранів війни і демобілізованих осіб не може надавати юридичних, психологічних та інших послуг, якщо він не має відповідного фаху. Він лише направляє ветерана до потрібної установи або фахівця з урахуванням визначених потреб ветерана.

У 2024 р. було розроблено Методичні рекомендації щодо організації роботи помічника ветерана в громаді та взаємодії із заінтересованими суб'єктами¹⁸. Проте, на нашу думку, вони подекуди мають загальний характер і не можуть допомогти в практичній роботі фахівця. Наприклад, дуже важливий етап роботи помічника ветерана — оцінка потреб ветерана — у них описаний дуже загально. На основі вказаних рекомендацій не зрозуміло, яким чином здійснюється оцінювання потреб ветерана; що є основою для всієї подальшої роботи; яким чином застосовуються методи анкетування, опитування, інтерв'ю і проведення фокус-груп з ветеранами; якими є показники оцінювання та його кінцева мета. Щодо фінансування розвитку в Україні інституту помічника ветерана, то у 2023 р. воно відбувалося в межах бюджетної програми «Здійснення заходів з підтримки ветеранів, розвитку ветеран-

¹⁶ Уряд дав старт пілотному проєкту Мінветеранів щодо запровадження в Україні інституту помічника ветерана. *Міністерство у справах ветеранів України*. URL: <https://surl.li/mwfgzx> (дата звернення: 22.12.2025).

¹⁷ Професійний стандарт за професією «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб». Затверджено Наказом Міністерства у справах ветеранів України 31 грудня 2024 р. № 508. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/706-ilovepdf_merged_13.pdf

¹⁸ Методичні рекомендації щодо організації роботи помічників ветерана в громаді та взаємодії з заінтересованими суб'єктами. Київ. 2024. 60 с. URL: <https://surl.li/korrvu> (дата звернення: 11.12.2025).

ського руху, героїзації та вшанування пам'яті захисників України, взаємодія з громадськими об'єднаннями ветеранів, створення та утримання Національного військового меморіального кладовища» і становило 82 897,6 тис. грн¹⁹. У 2024 р. субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни й демобілізованих осіб і на окремі заходи з підтримки осіб, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, складала 3 млрд 845,5 млн грн²⁰; у 2025 р. — 2 млрд 18,240 млн грн²¹, тобто за два роки на фінансування таких витрат держбюджетом передбачалося більш як 5 млрд грн. Однак не зрозуміло, що саме включають «окремі заходи з підтримки осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України».

Таким чином, аналізуючи створення й розвиток інституту помічника ветерана в Україні на основі даних відкритих джерел, у тому числі вітчизняної нормативно-правової бази, можна виокремити найбільш суттєві проблемні питання функціонування сучасного інституту помічника ветерана (крім виявлених іншими дослідниками ситуацій із затримкою виплати заробітної плати, недостатньою підтримкою фахівців на робочих місцях, браком практичних навичок у фахівців (Балухтіна, Танкушина, 2024), відсутністю сучасних зручних сервісів), на нашу думку, є:

- відсутність у відкритому доступі даних моніторингу й аналізу ефективності як експериментального проєкту, так і масштабованого на всю Україну;
- дискусійним є навантаження на одного фахівця у 100 осіб, з урахуванням восьми трудових функцій, 30 компетенцій (включаючи п'ять цифрових), передбачених професійним стандартом; лише трудова функція «Проведення оцінювання потреб ветеранів війни та членів їх сімей» передбачає знання технологій, критеріїв, алгоритму оцінювання потреб ветеранів, який, до речі, на сьогодні відсутній;
- професійна підготовка за професією «фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб» була розпочата раніше, ніж було ухвалено другий варіант професійного стандарту (перший варіант було затверджено відповідним Наказом Міністерства у справах ветеранів у квітні 2024 р., а навчання заплановано вже в серпні), що, на нашу думку, є неприпустимим, оскільки освітні програми можуть розроблятися лише після розробки і затвердження професійного стандарту;
- викликають запитання і строки підвищення кваліфікації фахівця з супроводу ветеранів і демобілізованих осіб — три тижні, яких, на нашу думку, недостатньо для опанування теоретичних і практичних навичок за всіма трудовими функціями і компетенціями, передбаченими в професійному

¹⁹ Про Державний бюджет України на 2023 рік. Закон України № 2710-IX від 03.11.2022 р. Додаток 3 «Розподіл видатків державного бюджету на 2023 рік». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>

²⁰ Про Державний бюджет України на 2024 рік. Закон України № 3460-IX від 09.11.2023 р. Додаток 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text>

²¹ Про Державний бюджет України на 2025 рік. Закон України № 4059-IX від 19.11.2024 р. Додаток 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text>

стандарті; крім того, спостерігається недостатня відповідність освітньої програми професійному стандарту;

- брак методологічного забезпечення діяльності фахівця із супроводу ветеранів війни й демобілізованих осіб. Так, на сьогодні не розроблено механізму визначення потреб ветеранів (який, на нашу думку, не тотожний тому, що застосовує у своїй роботі соціальна сфера), а також інструментів, завдяки яким повинна відбуватись інформаційно-роз'яснювальна робота з ветеранами щодо законодавчо передбачених прав, гарантій, пільг, суб'єктів надання різних послуг на рівні територіальної громади;

- відсутність інформації у відкритому доступі щодо розшифровки витрат за статтею «субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб та окремі заходи з підтримки осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України», а також фактичних витрат по цій статті у 2024—2025 рр. (тобто на заробітну плату таких фахівців у розрізі регіонів, на тритижневе підвищення кваліфікації майбутніх фахівців у розрізі навчальних закладів та ін.). Це пов'язано з тим, що заробітна плата фахівців із супроводу ветеранів війни й демобілізованих осіб може відрізнятися за регіонами (імовірно, за рахунок премій і доплат). Також можуть бути відмінності у вартості підвищення кваліфікації у різних навчальних закладах.

З урахуванням проведеного аналізу для усунення виявлених проблем, на нашу думку, необхідно:

- забезпечити прозорий, зрозумілий, обґрунтований механізм фінансування проекту в рамках видатків держбюджету у 2026 р., а також фактичних витрат за даною статтею, здійснених у 2024—2025 рр.;

- удосконалити методологічне забезпечення функціонування фахівця із супроводу ветеранів війни й демобілізованих осіб шляхом розробки й апробації анкети з визначення потреб ветеранів війни; складання каталогу установ і організацій, які надають соціальні, освітні, реабілітаційні послуги, а також допомогу з працевлаштування та інші послуги в територіальних громадах, що потребує тісної взаємодії усіх установ з надання таких послуг і місцевих органів влади;

- розробити критерії оцінювання роботи помічника ветерана, які мають складатися з кількісних і якісних показників і свідчитимуть про результативність роботи вказаного фахівця;

- забезпечити проведення постійного моніторингу і аналізу ефективності програми розвитку інституту помічника ветерана, надавати одержані результати у відкритому доступі, що дозволить коригувати навантаження на одного фахівця, змінювати строки підвищення кваліфікації, здійснювати якісне наповнення навчальної програми, вносити, у разі потреби, зміни в професійний стандарт для того, щоб інститут помічника ветерана був дійсно «інформаційним радником» у новому для ветерана цивільному житті.

Подальший розвиток інституту помічника ветерана має спиратися на досвід, накопичений у розвинутих країнах світу щодо вирішення проблем, з

якими стикаються ветерани, і сприяти їх реінтеграції у цивільне життя. Однак, як зазначає І. Мамаєв (2024), цей інститут можна вважати інноваційним механізмом українського законодавства, який не має прямих аналогів у законодавстві іноземних країн, що ускладнює запозичення досвіду.

Утім, певний інтерес для формування й розвитку інституту помічника ветерана становить досвід **Австралії**. Міністерство у справах ветеранів Австралії реалізує комплексну державну політику супроводу переходу військовослужбовців до цивільного життя. Ключовими елементами цієї політики є Стратегія переходу ветеранів до цивільного життя (Veteran Transition Strategy, далі — Стратегія) і відповідний План дій (Action Plan), які ґрунтуються на цілісному, людиноцентричному підході до реінтеграції ветеранів і членів їхніх сімей. Австралійська модель переходу передбачає ранню підготовку до цивільного життя, тобто ще на етапах проходження військової служби, що розглядається як важлива умова забезпечення благополуччя ветеранів та їх готовності до життя після завершення служби. Значну увагу приділено інформаційному супроводу і навігації у системі послуг, що дає змогу ветеранам і членам їхніх родин своєчасно отримувати доступ до необхідної підтримки відповідно до індивідуальних потреб. До процесу переходу залучаються і безпосередньо родини ветеранів, що є важливим чинником їхньої успішної соціальної адаптації. У межах Стратегії також акцентовано увагу на розвитку освіти, професійних навичок і можливості працевлаштування ветеранів і членів їхніх сімей, а також на забезпеченні їх фінансового благополуччя, що розглядається як основа соціальної стабільності й економічної самостійності. Важливою складовою політики є формування позитивної культури переходу, яка сприяє суспільному визнанню військової служби і підтримує ветеранів у процесі інтеграції у цивільне середовище^{22, 23}.

Практична реалізація зазначених пріоритетів доповнюється низкою спеціалізованих програм. Зокрема, у Австралії функціонує програма Stepping Out, яка передбачає проведення воркшопів для військовослужбовців і членів їхніх сімей, спрямованих на підготовку до переходу, формування реалістичних очікувань і розвиток адаптаційних навичок. Важливе місце в системі підтримки ветеранів займає служба Open Arms, яка надає цілодобову психологічну допомогу, організовує групові програми, тренінги з адаптації, а також забезпечує функціонування спеціалізованих центрів підтримки (hubs) для ветеранів та їхніх родин. Діяльність цієї служби охоплює період до, під час і після звільнення зі служби і характеризується активним залученням сімей до процесу реінтеграції²⁴. Австралійський досвід демонструє ефективність комплексного, міжсекторального і сімейно орієнтованого підходу до підтримки ветеранів,

²² Veteran transition strategy. Australian Government. Department of Veteran's Affairs. 40 p. URL: <https://www.dva.gov.au/sites/default/files/2024-12/veteran-transition-strategy.pdf>

²³ Veteran transition action plan. Australian Government. Department of Veteran's Affairs. 13 p. URL: <https://surl.li/acvkky>

²⁴ Transition to civilian life. Australian Government. Department of Veteran's Affairs. 2025. Aug 05. URL: <https://surl.li/sqtqtd> (дата звернення: 06.01.2026).

що може слугувати важливим прикладом для адаптації і розвитку відповідних інституцій в Україні, у тому числі й інституту помічника ветерана.

У **Канаді** сформовано комплексну систему підтримки ветеранів, спрямовану на забезпечення їхнього успішного переходу від військової служби до цивільного життя. Центральним елементом цієї системи є Центр переходу (Transition Centres), створений у співпраці з Міністерством у справах ветеранів і Міністерством національної оборони Канади, які виконують функції стратегічного планування переходу, індивідуального консультування ветеранів, а також координації доступу до соціальних, медичних і реабілітаційних послуг²⁵. Важливим напрямом державної політики є реалізація Національної стратегії працевлаштування ветеранів (National Veterans Employment Strategy, далі — Національна стратегія), яка спрямована на сприяння працевлаштуванню ветеранів. Національна стратегія базується на врахуванні рівня освіти, професійних компетентностей і навичок, набутих під час військової служби, а також на розвитку партнерств з приватним сектором для полегшення інтеграції ветеранів у цивільний ринок праці. Окремий акцент зроблено на механізмах визнання і трансферу військових кваліфікацій у цивільні професійні стандарти²⁶. Комплексна реабілітаційна підтримка забезпечується через Програму реабілітаційних послуг і професійної допомоги (Rehabilitation Services and Vocational Assistance Program), яка поєднує медичну, психосоціальну і професійну реабілітацію й орієнтована на відновлення функціональних можливостей ветеранів, подолання наслідків служби для фізичного і психічного здоров'я, а також формування нових професійних траєкторій²⁷.

Окремим компонентом канадської моделі є система підтримки сімей ветеранів, що реалізується через інститути Радника з питань переходу для сімей ветеранів (Family Transition Advisor) і Телемедичної служби підтримки сімей ветеранів (Veteran Family Telemedicine Service). Ці служби забезпечують консультаційну, психологічну і медичну допомогу членам сімей, визнаючи їхню ключову роль у процесі соціальної адаптації ветеранів²⁸.

Варто зазначити, що канадський підхід характеризується високим рівнем інтеграції медичної, психологічної і профорієнтаційної допомоги, розвитком мережі центрів переходу з чітко визначеним переліком сервісів, а також активним залученням роботодавців до процесу адаптації ветеранів. Така модель демонструє системний і міжсекторальний підхід до реінтеграції ветеранів у цивільне суспільство й може слугувати орієнтиром для розробки аналогічних політик у інших країнах.

США та європейські країни накопичили схожий досвід у контексті повернення ветеранів до цивільного життя, який охоплює консультації, тренін-

²⁵ Transition Centres. *Government of Canada*. URL: <https://surl.li/hfaaqx> (дата звернення: 10.12.2025).

²⁶ National Veterans Employment Strategy. *Government of Canada*. URL: <https://surl.li/nldhfv> (дата звернення: 12.12.2025).

²⁷ Health. *Government of Canada*. URL: <https://surl.li/zgousx> (дата звернення: 13.12.2025).

²⁸ Social Integration. *Government of Canada*. URL: <https://surl.li/idqgpm> (дата звернення: 18.12.2025).

ги, допомогу з працевлаштуванням, доступ до подій та інформаційних ресурсів. Варто звернути увагу, що підтримка і перехід до цивільного життя починаються під час служби (ще на тому етапі повинні бути створені ресурси й проведені консультації, які допомагають ветерану готуватися до цивільного життя), надається психологічна, реабілітаційна і професійна допомога ветеранам. Діють *regional hubs* — місця, де концентруються послуги консультантів, реабілітологів, кар'єрних консультантів, надається юридична допомога. Відбувається партнерство з приватним сектором, щоб ветерани мали можливість працювати, а військовий досвід сприймався як ресурс.

Зарубіжна практика щодо реінтеграції ветеранів у цивільне життя не є прямим аналогом інституту помічника ветерана, а, радше, являє собою різні програми, що виконують функції з направлення на реабілітацію, сприяння інтеграції, надання супроводу, соціальної, правової і психологічної підтримки ветеранів. Серед особливостей програм підтримки ветеранів у зарубіжних країнах доцільно виокремити такі:

- застосовується індивідуальний підхід: кожен ветеран має специфічні потреби (фізичні, психологічні, соціальні), тому потрібен супровід одного або кількох фахівців, які координують доступ до різних сервісів;
- надається комплексна підтримка: медична і психологічна реабілітація, професійна перепідготовка, соціальна адаптація, підтримка сімей;
- здійснюється підтримка в працевлаштуванні й формуванні навичок: адаптовані курси, допомога в написанні резюме, навчання навичок цивільної роботи, сертифікація, трансфер військових навичок;
- відбувається підтримка сімей ветеранів: вплив служби на сімейні взаємини, якість життя родин. Підтримка сімей і соціальна інтеграція охоплюють сімейні консультації, програми для партнерів, дітей (школа кар'єри для партнерів, психологія сім'ї), мережі ветеранів (клуби, волонтерські ініціативи);
- підтримка через інших ветеранів: ветерани часто отримують користь, коли контактують з іншими ветеранами, які пройшли подібний шлях;
- вирішуються питання з надання житла і соціального захисту: програми запобігання бездомності (тимчасове житло, орендні ваучери), допомога з оформленням пільг; юридична допомога (отримання пільг, земельні питання, права ветеранів);
- здійснюється економічна підтримка і мікрофінансування: гранти / стипендії на навчання; мікрогранти на стартапи; консультації з бізнес-планування; програми з працевлаштування з частковою компенсацією зарплат роботодавцю;
- здійснюється моніторинг допомоги ветеранам за чіткими показниками або результатами;
- досліджується зворотній зв'язок від ветеранів, відповідно до якого відбувається коригування програм.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідження процесу становлення інституту помічника ветерана в Україні як важливого елементу системи підтримки ветеранів і членів їхніх сімей показало його еволюцію від соціальних ініціатив до формалізованої інституційної практики. Актуалізація необхідності запровадження такого інституту в Україні зумовлена масштабними соціальними наслідками війни, зростанням чисельності ветеранів і потребою в комплексному супроводі їхньої реінтеграції у цивільне життя. Інститут помічника ветерана виконує посередницьку функцію між ветеранами і системою державних і муніципальних сервісів, сприяючи підвищенню доступності соціальних, медичних, психологічних, правових та освітніх послуг. Водночас виявлено низку проблем у контексті ефективного функціонування цього інституту, зокрема, фрагментарність нормативно-правового регулювання, обмеженість ресурсного забезпечення, нерівномірність упровадження на місцевому рівні, а також недостатню інституційну визначеність професійних стандартів діяльності помічника ветерана.

Подальша інституціоналізація інституту помічника ветерана має проводитися з урахуванням кращих міжнародних практик підтримки ветеранів, що передбачає чітке визначення функціональних повноважень, механізмів міжвідомчої взаємодії, системи підготовки і підвищення кваліфікації фахівців, а також інтеграцію цього інституту в ширшу систему соціальної політики і політики зайнятості. Ефективне функціонування інституту помічника ветерана сприятиме забезпеченню довгострокової соціальної згуртованості й стійкого повоєнного розвитку українського суспільства.

Перспективи подальших наукових досліджень доцільно пов'язати з поглибленим аналізом ефективності діяльності помічників ветеранів з розробкою критеріїв оцінювання результативності їхньої роботи, вивченням соціально-економічного ефекту для ветеранів і громад, а також дослідженням можливостей цифровізації і міжсекторальної взаємодії у межах розвитку цього інституту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Балухтіна, О., Танкушина, Л. (2024). Запровадження в Україні інституту помічника ветерана та шляхи його вдосконалення. *Ввічливість. Humanitas*. (6). С. 3—7. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.6.1>
- Мамаєв, І. (2024). До питання функціонування інституту помічника ветерана / фахівця із супроводу. В: Економічна безпека: міжнародний і національний рівень. Зб. наук. праць НДІ ПЗІР НАПрН України за матеріалами III науково-практичної конференції (Харків, НДІ ПЗІР НАПрН України, 16 липня 2024 р.). 149 с. С. 76—86. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/ae3e022c-e160-4429-9e3c-faf0a890b507/content>
- Захаріна, Т. (2024). Теоретико-методичні засади соціальної реінтеграції ветеранів російсько-української війни у закладах вищої освіти. Дис. ... док. пед. наук.

Національна академія педагогічних наук України; Інститут проблем виховання. Київ, 672 с. URL: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Dis_Zakharina.pdf

Надійшла 16.01.2026

Прорецензована 11.02.2026

Доопрацьована 04.03.2026

Підписана до друку 06.03.2026

Оприлюднена 23.03.2026

REFERENCES

- Balukhtina, O., Tankushyna, L. (2024). Introduction of the veteran assistant institute in Ukraine and ways of its improvement. *Politeness. Humanitas*. (6). P. 3—7. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.6.1> [in Ukrainian].
- Mamaiev, I. (2024). On the functioning of the institute of veteran assistants/specialists for veteran support. *In: Economic Security: International and National Level. Collection of scientific works of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Legal Sciences of Ukraine based on the materials of the III scientific and practical conference (Kharkiv, July 16, 2024)*. 149 p. P. 76—86. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/ae3e022c-e160-4429-9e3c-faf0a890b507/content> [in Ukrainian].
- Zakharina, T. (2024). Theoretical and methodological principles of social reintegration of Russian-Ukrainian war veterans in institutions of higher education. Dr. Sci. Thesis (Pedagogy). National Academy of Educational Sciences of Ukraine; Institute of Problems on Education. Kyiv. 672 p. URL: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Dis_Zakharina.pdf [in Ukrainian].

Received on January 16, 2026

Reviewed on February 11, 2026

Revised on March 4, 2026

Signed for printing n March 6, 2026

Published on March 23, 2026

Iryna Teriukhanova, PhD (Econ.), Senior Research Fellow,
Senior Research Fellow of the Department of Socioeconomics of Labor
Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine
26, Panasas Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine
Tetiana Perehudova, PhD (Econ.), Associate Professor,
Senior Research Fellow of the Department of Socioeconomics of Labor
Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine
26, Panasas Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine

FROM SOCIAL INITIATIVE TO INSTITUTION: FORMATION OF THE VETERAN ASSISTANT INSTITUTION IN UKRAINE

The institutionalization of veteran assistants as an institution of informational counselors for combat veterans, persons with war-related disabilities and military personnel at the stage of their transition to civilian life is studied. The main problems of the functioning of the veteran assistant institution are identified, and proposals for increasing the efficiency of the activities of specialists in supporting war veterans are substantiated. The relevance of

this institution is shown to be due to the large-scale social effects of war, the growth in the number of veterans and the need for comprehensive support for their reintegration into civilian life. It is established that the veteran assistant institution performs an intermediary function between veterans and the system of state and municipal services, contributing to increasing the availability of social, medical, psychological, legal and educational services.

The key problems of the functioning of the veteran assistant institution are outlined, in particular, insufficient transparency and justification of funding mechanisms, the need to uniformize the methodological framework of support specialists' activities, the lack of clear criteria for assessing the effectiveness of their work, as well as the need for systemic monitoring of the effectiveness of relevant state program implementation. The study substantiates the advisability of further institutionalization of the veteran assistant institution, taking into account the best international practices of veteran support, which involves a clear definition of functional authority, mechanisms for interagency interaction, a system of specialist training and upskilling, as well as the integration of this institution into a broader system of social policy and employment policy. The foreign experience of organizing support for veterans and the possibility of its adaptation to national conditions are analyzed. The effective functioning of the veteran assistant institution will contribute to ensuring long-term social cohesion and resilient post-war development of Ukrainian society.

Keywords: war veterans; veteran assistant institution; specialist in supporting war veterans and demobilized persons; social policy.